

Tisztelt Lovas István Úr!

Március 13-án és április 1-jén a következő kérdéseket juttatta el hozzánk.

A görög tulajdonnevekről:

Az Európai Bizottság két tagjának a nevét (a görögöt és ciprusit) a világlapok és az általam olvasott lapok annak megfelelően írják, ahogyan az megjelenik az Európai Bizottság hivatalos honlapján. Így a görög biztost Maria Damnakinak, a ciprusit Androulla Vassiliou-nak. Az előbbi persze könnyebb dió.

De említhetem a bolgárt is, akinek a nevét – Kristallina Georgieva – szintén egységesen írják a nyugat-európai lapok, de – gondolom – nekünk „j”-vel kell írni.

Mi a helyes egy hipotetikus görög család esetében, amely letelepedik az Egyesült Államokban és ott – mondjuk – két családtag hírnevet szerez? Öntől azt a felvilágosítást kaptam, hogy az anyakönyvezés a mérvadó. Egy napilapnál miként nyomozható ki lapzártáig, hogy hol anyakönyvezték őket? És ha – mondjuk - az Athénben született és anyakönyvezett gyerekből irodalmi Nobel-díjas író lesz és az egész világ az angol átírásban ismeri meg, a magyar ortográfia szerinti átíráshoz kell ragaszkodni?

Az arab nevekkel szintén sok a vitám a szerkesztőkkel.

Mint látom, a lapok sem követnek egységes írásformát.

Nálunk – a Magyar Nemzetnél – a kimondhatatlan Rámallah olvasható, míg a Népszabadság a köznyelv által használt Ramallah nevet használja, és ez igen sok térségbeli névre is áll. Lapunkban az MTA-t követik.

Áttérve az arab nevekre: mi az oka annak, hogy a köznyelv által használt, megszokott és a nyugati nyelvekben (a szláv nyelveket nem ismerem) is alkalmazott formákat éppen nekünk kell annyira átváltoztatni, hogy azokat nagyon sokan nem követik?

Ki mond ki ma nálunk Sarm es-Sejk-et? (Vagy talán Sarm as-Sejk-et...) Hosszú listát tudnék idemásolni a profitra dolgozó utazási irodákról, amelyek http://www.bestreisen.hu/Egyiptom/Sharm_el_Sheikh_utazas.html Sharm el Sheikh-et használják, mert mindenki ezt mondja és nem azt, hogy „Egy hetet töltök Sarm es(vagy „esz”)-Sejk-ben”.

És ki az, aki Abu Dzábit mond és nem Abu Dhabit? Az angol nem, a franciák nem, a németek nem és sorolhatnám egészen a svédekig (Christo bygger stort i Abu Dhabi), hogy csak egy kisebb, Nyugat-Európában használt nyelvet is említsek. Csak mi Abu Dzábizunk, amelyet még leírni is szörnyű, nem hogy kimondani.

Nem értem, hogy miért vagyunk mi a nagy kivételek például az olyan átírásokban is, mint a szerencsétlen ruandai „tuszi” törzs neve, amely az általam ismert nyelvekben kivétel nélkül tutszi („tutsi”).

De ugorjunk Afganisztánba, ahol a „talibánok” leselkednek a békés megszállókra a „tálibok” helyett. Miért? Miért vagyunk itt is kivételek? (Mintha egy arabos barátom egyszer valamilyen egyes/többes számot emlegetett volna.)

Végezetül egy sorrendi kérdés tulajdonneveknél. Úgy gondolom, nekünk – helyesen – azt a formát kell követni, amit a név hordozója. Ezért nem írunk Lantos Tamást, hanem Tom Lantost, nem Lendvai Pált, hanem Paul Lendvait, stb. De amikor én következetesen George Soros-t írok, az csak akkor jelenik meg így, ha a korrektor és a szerkesztő szeme átugrik rajta.

Melyik forma helyes?

A kínai nevek átírásáról.

Ha jól tudom, nem kell átírni azokat a kínai neveket, amelyeket olyan országokban használnak, ahol az angol a hivatalos nyelv, mint az Egyesült Államokban, Nagy-Britanniában, Ausztráliában, stb.

De mi van olyan országok esetében, ahol az egyik hivatalos nyelv az angol, mint Kanada, Szingapúr vagy Kamerun?

Tehát - Szingapúrnál például - Lee Kuan (olykor Kwan) Yew vagy Lí Kuan Jú?

* * *

A Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság (szűkebb) munkabizottsága április 2-án ülést tartott. Az ülésen jelen volt: Keszler Borbála egyetemi tanár, az MTA doktora, a bizottság elnöke; Tóth Etelka (PhD) egyetemi docens, a bizottság titkára; Antalné Szabó Ágnes (PhD) egyetemi docens; Gerstner Károly (PhD) egyetemi docens, az MTA Nyelvtudományi Intézetnek tudományos főmunkatársa; Hőnyi Ede ny. egyetemi docens, *A földrajzi nevek helyesírásának szerzője*, a bizottságnak 40 éve tagja; Heltainé Nagy Erzsébet (CSc) egyetemi docens, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa; Laczkó Krisztina (PhD) egyetemi docens; Mártonfi Attila (PhD), az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos munkatársa; Siptár Péter, az MTA doktora, egyetemi tanár, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos tanácsadója; Zimányi Árpád (CSc) habilitált főiskolai tanár.

A bizottság foglalkozott a feltett kérdésekkel, és a következő válaszokat fogalmazta meg.

A görög nevekkal kapcsolatban: a magyar olvasóknak a hivatalos magyar átírás szerint érdemes átírni a neveket (függetlenül attól, hogy máshol mit tesznek), ugyanis ebből tudnak következtetni az olvasók a nevek magyar kiejtésére, tehát: *María Damanáki, Andriúla Vaszilú*.

A bolgár név helyesen: *Krisztalina Georgieva*.

Emigránsok esetében: ha valaki latin betűs írást használó országba emigrál, akkor a saját név-átírás a követendő, pl.: *Stravinsky*.

Mindezek a válaszok teljes összhangban vannak a vonatkozó akadémiai kiadvánnyal: Hadrovics László (szerk.): *A cirill betűs szláv nyelvek neveinek magyar helyesírása. Az újjörög nyelvek magyar helyesírása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

* * *

Az arab neveket a *Keleti nevek magyar helyesírása* (Ligeti [szerk.] 1981. Akadémiai Kiadó, Budapest) szerint írjuk át. Tehát: *Rámalláh, Sarm-es-Sejk, Abu-Dzabi*.

Az afrikai szavak és nevek átírásáról rendelkező, hatályosnak mondható szabályzat nincsen (régebbi szakirodalom: Fodor István: Az afrikai nevek és szavak magyar írásmódja. Az afrikai nyelvek és népek megnevezésének néhány jellemvonása I–II. *Nyelvtudományi Közlemények* 68 [1966]: 381–396; 69 [1967]: 111–124; Fodor István: Az afrikai szavak és nevek, főképpen nyelv- és népnevek magyar írásmódja. *Az MTA I. Osztályának Közleményei* 25 [1968]: 251–265 – ezekben a *hutu* és a *tu[t]szi* népnevek nem szerepelnek), de a *tuszi*, *tutszi* (*tutsi*) esetében nem is ez a lényeg. A helyes forma az utóbbi lenne (ahogy a szintén Fodor szerkesztette *A világ nyelvei* című kézikönyvben [Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999] a *kinyarvanda* nyelv szócikkében szerepel is), de mivel nálunk a *tuszi* honosodott meg, nem érdemes harcolni ellene. (Az *Afrika-tanulmányok* című, 2007-ben alapított, pécsi folyóiratban is következetesen a *tuszi* alakkal élnek.)

Hasonló a helyzet az afganisztáni *talibán*, *tálib* esetében is. A *talibán* a helyes alak, mivel azonban nálunk a *tálib* honosodott meg, nem érdemes szembe menni ezzel a szokással. – A *tálib* szó egyébként az Osiris *Helyesírás* című könyvében már 2004 óta megtalálható.

A kifogásolt *tuszi*, *tálib*, *Abu-Dzabi*, *Rámalláh* ellentétéről: A *tuszi* és a *Rámalláh* esetében arról van szó, hogy az egyik átírási (tehát helyesírási), a másik nyelvhasználati kérdés. A *tuszi* olyannyira nem átírás dolga, hogy Ruanda hivatalos nyelvei (angol, francia, kinyarvanda) mind latin betűs írásúak, tehát át se kellene belőlük írni. (Minthogy Afrika hivatalos nyelvei jellemzően latin betűs írásúak, valamint néhányuk a fent már említett *Keleti nevek magyar helyesírásában* meghatározott átírással bíró arab, illetve etióp írással íródnak, ezen okból valószínűleg nincs is szükség az afrikai nyelvek átírási szabályzatára, ezért sem volt helytelen hagyni elévülni Fodor István 1960-as évekbeli kezdeményezését.) Ez az idegen szavak meghonosodásának kérdése, nem az idegen írásrendszerű nevek átírásáé.

A külföldre szakadt magyarok személyneveinek (itthoni) írása esetében az a döntő, hogy a szerző itthon a nevét hogyan használja. *Tom Lantos* és *Paul Lendvai* ezt a nevet használja, *Soros György* azonban Magyarországon a magyaros nevét.

Válasz a kínai ügyben:

Kanadának, Kamerunak nincs sok köze a kínaiakhoz (legfeljebb emigránsok tévednek arra; mindkét országban az angol és a francia a hivatalos nyelv, tehát ha ezen országokban letelepednek, a névviselő által latinizált formát emeljük át magyar szövegekbe is). Szingapúrban

több hivatalos nyelv is létezik: kínai (mandarin), angol, maláj, tamil. Ilyen esetben a kínai nevet indokolatlan lenne angol (vagy maláj, esetleg tamil) névnek tekinteni, tehát a nevet a kínai átírás szabályai szerint írjuk át: *Li Kuang-jao* a kívánatos névforma (a mellékjelek nélküli pinjin átírású változat: *Li Guangyao*; a *Lee Kuan Yew* forma nem felel meg egyetlen átírási szabályzatnak sem). (A különféle kínai átírások összehasonlításáról, az egyes átírások közötti átbetűzhetőségi viszonyokról alaposan tájékoztat: Csongor Barnabás–Ferenczy Mária: *A kínai nevek és szavak magyar átírása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.)

Üdvözlettel a bizottság képviselőjében:

Keszler Borbála
egyetemi tanár,
a bizottság elnöke

Budapest, 2013. április 6.